

De voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Uw brief van	Ons kenmerk	Contactpersoon	Zoetermeer
	IB/02/11942		24 april 2002
Onderwerp		Doorkiesnummer	
bespreking hoofdlijnenbrief internationaal beleid			

In aanvulling op mijn brief IB/2002/805 van 21 januari 2002 zend ik u hierbij de bevindingen van het bestuurlijk overleg met het veld over de hoofdlijnenbrief. Deze hoofdlijnenbrief 'Onderwijs voor Wereldburgers' biedt een terugblik op de resultaten van het gevoerde beleid. Tevens zijn in een vooruitblik de belangrijkste uitdagingen samengevat. De hoofdlijnenbrief wil daarmee een startpunt bieden voor verder politiek en bestuurlijk overleg. Doel daarvan is te komen tot een nieuwe beleidsagenda.

De uitdagingen in de hoofdlijnenbrief zijn om die reden in de vragende en verkennende zin gesteld. Uiteraard zijn er sinds de vaststelling van de hoofdlijnenbrief in december 2001 ook enkele nieuwe ontwikkelingen te melden. Bijgevoegd treft u derhalve aanvullende informatie aan over de invoering van de bama-structuur, de accreditatie en de WTO/GATS.

In algemene zin bleek het veld zich goed te herkennen in 'Onderwijs voor Wereldburgers'. De drie bestuurlijke overleggen hebben veel waardevolle inhoudelijke feed-back opgeleverd. Afgesproken is dat vervolg wordt gegeven aan dit bestuurlijk overleg bij de verdere beleidsontwikkeling. In de onderhavige brief richt ik me vooral op die hoofdpunten die van belang zijn voor de bepaling van de beleidsagenda in de komende periode.

**Bestuurlijk overleg met primair en voortgezet onderwijs
(Besturenraad, VBKO, VOS-ABB, VBS, VVO, AVS: 18 maart 2002)**

1. Men onderschrijft de ambitie uit de hoofdlijnenbrief dat het funderend onderwijs ook daadwerkelijk het ***fundament moet leggen voor het wereldburger zijn***. Daarbij is men wel van mening dat de overheid dan voor voldoende randvoorwaarden dient te zorgen. Scholen hebben op dit moment onvoldoende capaciteit (bijvoorbeeld aan leraren) om internationale oriëntatie meer dan nu in te bedden in curriculum en strategisch beleid. Er zitten kortom ***grenzen aan wat men nu kan verwachten van het funderend onderwijs***. Bovendien pleit men voor variëteit en dus terughoudendheid met centrale voorschriften via bijvoorbeeld de kerndoelen. Het idee van een internationale kerncompetentie verdient overigens wel nadere studie.

Ik heb begrip voor deze opvattingen. Met het veld wil ik dan ook proberen te komen tot een instrumentarium voor stimulering van internationalisering dat hanteerbaar is, zo weinig mogelijk bureaucratisch en dat variëteit respecteert en bevordert. De dit jaar plaatsvindende evaluatie en herinrichting van de Nationale Programma's biedt daartoe een uitgelezen kans.

2. Het veld vraagt zich af waarom in de hoofdlijnenbrief het begrip ***Europees burgerschap*** niet expliciet naar voren komt. Men ervaart de Europese dimensie juist in het funderend onderwijs als essentieel, terwijl in de hoofdlijnenbrief de betekenis van globalisering en het wereldburgerschap meer aandacht krijgt dan in vroegere beleidsnota's.

De betekenis van Europa staat voor mij buiten kijf en heeft hoge prioriteit (zie bijvoorbeeld speerpunt 8). Tegelijkertijd is met name voor het hoger onderwijs het ontstaan van een wereldmarkt een gegeven. Maar ook een thema als het verbinden van interculturalisering met internationalisering - dat in dit bestuurlijk overleg eveneens als belangrijk werd genoemd - vraagt om een internationale oriëntatie die verder reikt dan Europa.

3. Uit de hoofdlijnenbrief ontstaat het beeld van stimulering van het primair onderwijs en van het beroepsonderwijs, maar ***bestendinging van de huidige inspanning voor het voortgezet onderwijs***. Dat ontkent dat er ook in het VO nog veel moet gebeuren. Genoemd worden bijvoorbeeld meer uitwisseling op stelselniveau (leren van elkaar), versterkte aandacht voor

het vmbo (als fundament voor de beroepskolom),
docentenuitwisseling en het belang om naast virtuele (ICT)
ook fysieke uitwisseling te behouden.

Inderdaad wil ik aan internationalisering in het primair
onderwijs en het beroepsonderwijs een extra impuls geven.
Tevens onderken ik de uitdagingen voor het voortgezet
onderwijs ('Onderwijs voor Wereldburgers' noemt er vele). Ik
wil echter eerst in het kader van de ook hierboven genoemde
herinrichting van de Nationale Programma's bezien hoe die
uitdagingen tegemoet kunnen worden getreden.

Bestuurlijk overleg met het BVE-veld (BVE-Raad, Colo: 13 maart)

4. Het BVE-veld is verheugd over de aandacht die **het verbinden van interculturalisering met internationalisering** krijgt in de hoofdlijnenbrief. Van belang is een brede benadering, met combinaties van maatregelen gericht op uitwisseling met herkomstlanden, de onderwijsinhoud (het ontwikkelen van lesmateriaal, erkenning van bijvoorbeeld Arabisch als tweede taal etc.), aandacht voor internationale en burgerschapscompetenties in de kwalificatiestructuur, en ook in de binnenlandse en buitenlandse beroepspraktijkvorming.

Ik onderschrijf de prioriteit die het BVE-veld aan dit onderwerp geeft en zal reeds dit jaar met het veld (ook in het funderend onderwijs), betrokken organisaties en andere departementen in overleg treden om te komen tot een gecoördineerde en realistische aanpak.

5. Aandacht wordt gevraagd voor het belang van **op stelselniveau** te nemen maatregelen om de structurele inbedding van internationalisering in de BVE-instellingen te helpen bevorderen. Dat betreft zowel het ontwikkelen van een internationale kerncompetentie in de kwalificatiestructuur als flankerend beleid (zoals platform internationalisering, voorlichting en kennisexport).

Ik ben voornemens om de activiteiten op dit terrein tenminste dit jaar nog te blijven financieren, maar wil wel graag in overleg met het veld komen tot een herijking van het flankerend beleid voor wat betreft inhoud en richting daarvan.

6. Het BVE-veld vraagt ook meer aandacht voor **de maatschappelijke verantwoordelijkheid van het Nederlandse onderwijs in internationaal verband**. Juist het beroepsonderwijs zou belangrijk bijdragen kunnen leveren aan goede scholing/training en dus een gezonde economie in ontwikkelingslanden. Toch worden OS-gelden momenteel vooral ingezet voor de ontwikkeling van primair onderwijs. Het veld zou graag een kabinetsbreed beleid zien op dit punt.

Ik zal dit belangrijke signaal uit het BVE-veld doorgeven aan mijn collega's voor Ontwikkelingssamenwerking en voor Economische Zaken en ben graag bereid om desgewenst met hen mee te denken over een praktische invulling ervan.

7. Het BVE-veld benadrukt het belang van een benadering waarbij de **gehele beroepskolom** is betrokken. In dat verband zou er meer aandacht moeten komen voor met name het vmbo en de

volwasseneneducatie, maar ook voor onderlinge samenwerking binnen de kolom (bij bijvoorbeeld promotie- en voorlichtingsactiviteiten). Daarbij is het essentieel om het bedrijfsleven en de sociale partners te betrekken.

Zoals ook uit speerpunt 4 (pagina 29) blijkt, streef ik inderdaad naar zo'n benadering. In vervolgoverleg wil ik met het veld dan ook graag bekijken hoe dat concreet kan neerslaan in beleid.

8. Het belang om het **beroepsonderwijs op de Europese agenda** te zetten - onder meer om te komen tot meer transparantie en vergelijkbaarheid van kwalificatiesystemen - wordt uiteraard onderschreven. Het veld vraagt daarbij aandacht voor goede afstemming met bestaande systemen als (nationaal) de IDW-structuur voor internationale diplomawaardering en (Europees) de Richtlijn Algemeen Stelsel. Van belang is ook een goede beleidsdialoog tussen de bve-sector en de overheid.

Ik ben me van dit alles goed bewust, zoals ook blijkt uit het onder speerpunt 8 van de hoofdlijnenbrief genoemde Nederlandse initiatief in de EU. Dienaangaande verwijs ik graag naar mijn brief - die u één dezer dagen ontvangt - met het verslag van de Onderwijsraad van 8 februari jl., waarin ik ook informeer over de uitkomsten van de Europese Raad van 15 en 16 maart te Barcelona.

Bestuurlijk overleg met het hoger onderwijs (VSNU, HBO-Raad, FION: 25 februari 2002)

9. Gewezen werd op **het toenemende belang van de Europese dimensie**, niet alleen op onderwijsgebied (waartoe de hoofdlijnenbrief zich beperkt), maar ook op het voor universiteiten zeker zo wezenlijke onderzoeksgebied (zoals het 6^e Kaderprogramma). Een Europese branche-organisatie als de European Association of Universities blijkt een steeds belangrijkere rol te spelen. Vanuit het HBO wordt daarbij nog eens benadrukt dat een heldere profilering van het Nederlandse binaire systeem des te meer van belang is omdat het beroepsonderwijs binnen Europa zo verschillend is georganiseerd.

Het hoger onderwijs verwacht dat ook op ministersniveau binnen Europa de internationale positionering van Nederland hoge prioriteit geniet, onder meer bij standpuntbepalingen voor de WTO/GATS-rondes. Afstemming met de koelpels/branche-organisaties is daarbij wezenlijk.

Ik onderschrijf dit alles en zou er aan toe willen voegen

dat Nederland binnen Europa op veel terreinen al een voortrekkersrol vervult, zoals ook in Onderwijs voor Wereldburgers staat beschreven (zie ook de bijlage bij deze brief inzake het joint quality initiative en de WTO/GATS-onderhandelingen). Enige maatvoering daarbij acht ik overigens ook in het Nederlandse belang.

10. Het hoger onderwijsveld benadrukt nog eens het **belang van invoering van de bamastructuur en de accreditatie** voor internationalisering en wijst in dat verband op enkele nieuwe ontwikkelingen sinds het verschijnen van de hoofdlijnenbrief. De toegenomen transparantie maakt het Nederlandse hoger onderwijs aantrekkelijker voor buitenlandse studenten en wetenschappelijke staf. Van belang daarbij blijft overigens wel dat de Nederlandse overheid blijft streven naar het wegnemen van belemmeringen voor mobiliteit. Het FION vraagt met name ook aandacht voor knelpunten bij het aantrekken van buitenlandse staf en mist dit laatste in de hoofdlijnenbrief (waarin het vooral over studenten gaat).

Ik beschouw deze aanscherpingen als in lijn met mijn in de hoofdlijnenbrief geschetste beleid. Verder verwijs ik hierbij graag naar de bijlage, waarin de nieuwe ontwikkelingen rond bama en accreditatie vanuit het oogpunt van internationalisering nader staan beschreven.

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen,

(drs. L.M.L.H.A. Hermans)

BIJLAGE : ENKELE RECENTE ONTWIKKELINGEN

In het bestuurlijk overleg met het hoger onderwijs kwam aan de orde dat, sinds de vaststelling van 'Onderwijs voor Wereldburgers' door de ministerraad in december 2001, er enkele belangrijke nieuwe ontwikkelingen zijn te melden. In januari 2001 zijn immers de wetsvoorstellen invoering bachelor-master-structuur en accreditatie door de Kamer aangenomen. Voor internationalisering heeft het debat in de Kamer hierover twee aanvullende punten opgeleverd, inzake de invoering van ECTS (1) en de accreditatie (2). Tevens zijn er nieuwe ontwikkelingen te melden over de onderhandelingen in WTO/GATS-verband (3). Over deze ontwikkelingen wordt hieronder nadere informatie verstrekt ten behoeve van de bespreking van de hoofdlijnenbrief met de Tweede Kamer.

1. Invoering ECTS

In september 2002 zal een studielastsysteem ingevoerd worden gebaseerd op het zogenaamde ECTS systeem. ECTS staat voor European Credit Transfer System en is ontwikkeld om de erkenning van studiepunten te garanderen bij uitwisselingsprogramma's van studenten binnen Europa.

Invoering van een studielastsysteem gebaseerd op 60 credit punten, zoals in ECTS, is wenselijk vanuit de implementatie van de Bologna verklaring. Hierin wordt invoering van een studielastsysteem gezien als manier om studentenmobiliteit te bevorderen.

Naar analogie van het ECTS-systeem, wordt in de wet vastgelegd dat een jaar studie gelijk is aan 60 studiepunten. Een jaar studie staat in Nederland voor 1680 uren studie, overeenkomstig de huidige situatie. Als gevolg van het nieuwe studielastsysteem worden de studielasten van de verschillende bachelor- en masteropleidingen aangepast. Een wo-bacheloropleiding wordt 180 studiepunten "nieuwe stijl" (was 126), een hbo-bacheloropleiding wordt 240 studiepunten "nieuwe stijl" (was 168) en een wo-masteropleiding wordt 60 studiepunten "nieuwe stijl", daar waar die nu 42 is.

Als overgangsregeling geldt dat de instellingen nog gedurende twee jaar met het oude systeem kunnen werken in de onderwijs- en examenregeling.

2. Accreditatie (titulatuur en joint quality initiative)

Bij het wetenschappelijk onderwijs wordt, afhankelijk van het vakgebied, aan de verleende graad "of arts" dan wel "of science" toegevoegd. Hierdoor blijft ook in de titulatuur het onderscheid tussen hbo en wo zichtbaar.

In Nederland wordt hard gewerkt aan de invoering van accreditatie. Tegelijkertijd spant Nederland zich in voor internationale afstemming op het gebied van accreditatie. Dit is immers van groot belang voor de mobiliteit van studenten.

Een interessante ontwikkeling betreft het joint quality initiative. Nederland en Vlaanderen werken al nauw samen op het gebied van accreditatie. Nederland en Vlaanderen hebben vervolgens het initiatief genomen om met landen die een vergelijkbaar accreditatiesysteem hebben of aan het ontwikkelen zijn, gezamenlijke acties te formuleren met als doel internationale transparantie van niveaus en graden. Het betreft de volgende landen: Duitsland, Zweden, Denemarken, Spanje, Ierland en Engeland (QAA). Het gaat om een bottom-up initiatief met als doel op de langere termijn wederzijdse erkenning van accreditatie-organisaties. In het joint quality initiative zijn drie actielijnen onderscheiden:

- Uitwerking en uitwisseling van invulling van het begrip accreditatie in de verschillende landen;
- Vergelijking en uitwisseling van standaarden en voor bachelor en masterprogramma's;
- Grensoverschrijdende reviews en accreditaties om kennis te verwerven over van de systemen van accreditatie in de andere landen als mogelijke opstap naar erkenning van elkaars accreditatiesystemen.

In Amsterdam heeft op 12 en 13 maart, in vervolg op bijeenkomsten in Bonn en Dublin, een conferentie plaatsgevonden getiteld "Working on the European Dimension of Quality". In deze conferentie stonden naar aanleiding van de bijeenkomst te Dublin ontwikkelde beschrijvingen van bachelor en master centraal. Het gaat dan om een beschrijving van wat een bachelor en master moet kennen en kunnen. Afsproken is dat deelnemende landen deze beschrijvingen in gezamenlijke pilot-studies op bruikbaarheid zullen testen.

3. WTO/GATS

Tijdens de succesvol verlopen WTO-top te Doha, Qatar, van 9 - 13 november 2001 zijn diensten, dus ook onderwijsdiensten, niet specifiek aan de orde geweest. In de z.g. Doha-verklaring wordt echter wel "GATS-2000" bekrachtigd, de al bijna twee jaar lopende ronde waarin landen voorstellen doen voor en

onderhandelen over verdere liberalisatie van diensten, waaronder ook "educational services". Deze eind 1999/begin 2000 van start gegane ronde moet uiterlijk 1 januari 2005 worden afgerond.

Voorstellen aangaande commerciële dienstverlening op het gebied van onderwijs zijn tot op heden ingediend door de Verenigde Staten, Australië en Nieuw-Zeeland. Zoals bekend zijn de EG en de lidstaten onderdeel van een minderheid van WTO-leden die tot nog toe verplichtingen zijn aangegaan op de terreinen van privaat gefinancierd primary, secondary, higher en adult education.

Het verdere verloop van de onderhandelingen is als volgt. Rond 30 juni 2002 zullen (bilaterale) verzoeken tot markttoegang worden ingediend. Op de Vijfde ministeriële Conferentie in 2003 (Mexico) zal een inventarisatie (stock taking) plaatsvinden. In vrijwel alle sectoren wordt door de EG en de lidstaten - de onderhandelingen in het kader van WTO/GATS lopen voor de lidstaten via de Europese Commissie - om volledige markttoegang en nationale behandeling verzocht. Een aantal sectoren, waaronder onderwijs, is vooralsnog niet inbegrepen.

Nederland heeft vanwege de hier reeds geliberaliseerde markt belang bij markttoegang tot met name niet-Europese markten (positionering Hoger Onderwijs). In overleg met het onderwijsveld wordt momenteel nagegaan in hoeverre voorstellen voor markttoegang zullen of kunnen worden ingediend.